

Patrick Radden Keefe

L'IMPERI DEL DOLOR

.....
**La història secreta de la
dinastia Sackler**

Traducció de Ricard Gil

La família Sackler és una de les més riques del món i és coneguda per haver fet donacions molt generoses a entitats i institucions de l'àmbit de les arts i les ciències. També és la responsable de produir i promocionar l'OxyContin, un opiàci venut com a analgèsic que ha provocat milers de morts i milions d'addictes als Estats Units. Patrick Radden Keefe retrata de forma implacable les tres generacions de la dinastia farmacèutica que ha causat una de les crisis sanitàries més devastadores dels últims anys, i en responsabilitza, també, tot l'entramat d'advocats, funcionaris, metges i polítics que han ajudat a perpetuar-la.

De l'autor de *No diguis res*

L'imperi del dolor és una obra mestra que revela amb rigor i precisió la cara més fosca de l'ambició humana.

IBIC: JF

ISBN 978-84-17339-73-9



Patrick Radden Keefe

L'IMPERI DEL DOLOR

.....
La història secreta de la
dinastia Sackler

Traducció de Ricard Gil

La família Sackler és una de les més riques del món i és coneguda per haver fet donacions molt generoses a entitats i institucions de l'àmbit de les arts i les ciències. També és la responsable de produir i promoció l'OxyContin, un opiàc venut com a analgèsic que ha provocat milers de morts i milions d'addictes als Estats Units. Patrick Radden Keefe retrata de forma implacable les tres generacions de la dinastia farmacèutica que ha causat una de les crisis sanitàries més devastadores dels últims anys, i en responsabilitza, també, tot l'entramat d'advocats, funcionaris, metges i polítics que han ajudat a perpetuar-la.

De l'autor de *No diguis res*

L'imperi del dolor és una obra mestra que revela amb rigor i precisió la cara més fosca de l'ambició humana.

IBIC: JF

ISBN 978-84-17339-73-9







Patrick Radden Keefe (Dorchester, Massachusetts, 1976) és redactor de *The New Yorker* i autor de *The Snakehead* i *Chatter*. Ha escrit per a *The New York Times Magazine*, *Slate* i *The New York Review of Books*, entre altres mitjans. L'any 2014 va obtenir el National Magazine Award d'article de fons, i els anys 2015 i 2016 va ser finalista del National Magazine Award de reportatge. Ha rebut diverses beques, entre d'altres, de la New America Foundation i de la fundació Guggenheim. El seu llibre *No diguis res* (Periscopi, 2020) va guanyar el premi Orwell de no-ficció política 2019 i va ser considerat un dels millors llibres de no-ficció de la dècada. *L'imperi del dolor* el consagra com un dels millors investigadors de la nostra època.

Ricard Gil

Va néixer a Barcelona l'any 1965 i té una dilatada trajectòria com a traductor de l'anglès al català i al castellà. És autor de la crònica autobiogràfica *Bola y cadena* (Editorial Milenio, 2004) i de la novel·la *Enhorabona pel programa* (66 rpm Edicions, 2018). És director del programa de ràdio *Guitarra, baix i bateria* (Ràdio Silenci) i ha publicat també una vintena de discos, la majoria amb el grup que va fundar a l'adolescència, Brighton 64.

John Carreyrou, *The New York Times Book Review* – « Ras i curt: aquest llibre et farà bullir la sang. Un retrat devastador d'una família consumida per l'avarícia que es desentén de qualsevol responsabilitat i és incapaç de mostrar ni el més mínim rastre de compassió per allò que han causat. Una narració amena i inquietant.»

David M. Shribman, *The Boston Globe* – « Escrita amb un to novel·lístic que retrata una dinastia i les seves dinàmiques familiars, *L'imperi del dolor* és un llibre que a la seva manera és addictiu, que no pots parar de llegir. En gran part gràcies a Keefe, l'anonimat dels personatges principals que hi ha darrere de l'OxyContin no només s'ha fet miques, sinó que la boira que ha envoltat tot aquest trist episodi també s'ha esvaït.»

Jonathan Cohn, *The Washington Post* – « L'epidèmia dels opioides ha matat gairebé mig milió d'americans en les últimes dues dècades. Molts dels seus éssers estimats, juntament amb advocats i experts en salut pública, creuen que hi ha una família immensament rica i famosa que no ha afrontat mai del tot les conseqüències del paper que ha tingut en aquestes morts. *L'imperi del dolor*, el nou llibre explosiu del periodista Patrick Radden Keefe, és un intent de canviar aquesta situació: responsabilitza la família com no ho ha fet mai ningú, explicant la seva història com la saga d'una dinastia impulsada per l'arrogància, l'avarícia i la indiferència davant del patiment de la massa. [...] Keefe reuneix una gran quantitat de proves i les desplega amb la precisió d'un fiscal; és un narrador dotat que excel·leix plasmant personalitats.»

Brian Mann, *NPR* – « Un tractament brutal i intergeneracional de la família Sackler. Keefe aprofundeix en el relat resseguint les ambicions i els mètodes despietats de la família fins al patriarca fundador, Arthur Sackler. La seva vida podria haver estat un model del somni americà si no hagués posat els fonaments d'una tragèdia nacional que encara continua.»

Laura Miller, *Slate* – « Un retrat esgarrifós dels Sackler, el clan milionari que hi ha darrere l'epidèmia de l'OxyContin. Si ets algú que simpatitza amb aquesta mena de conducta furtiva, l'última persona que vols que t'investigui

és Keefe. Té la capacitat d'elaborar unes descripcions lúcides i amenes de la mena d'acords comercials secrets que els Sackler preferien. A més, també és infatigable.»

Carol Haggas, *Booklist* – « Keefe, un periodista d'investigació incansable, elabora una biografia col·lectiva llegidora en què condemna el desinterès amoral dels Sackler per qualsevol cosa que no sigui l'adquisició de poder, privilegi i influència, deixant-nos amb la boca oberta. En les mans expertes de Keefe, la saga de la família Sackler es converteix en una revelació del que passa quan la devoció absoluta per l'acumulació de poder es combina amb una indiferència sense escrúpols per la salut humana, i aquest relat ens enfurisma.»

Seija Rankin, *Entertainment Weekly* – « Keefe aconsegueix que l'inaccessible sigui increïblement digerible, transformant històries complexes en thrillers amens, i ho ha tornat a fer amb *L'imperi del dolor*.»

Patrick Radden Keefe

L'IMPERI DEL DOLOR

.....
La història secreta de la dinastia Sackler

Traducció de l'anglès de Ricard Gil

SEGONA EDICIÓ

ASTROLABI, 8



EDICIONS DEL PEREGRÍ

Títol original: *Empire of Pain. The Secret History of the Sackler Dynasty*
© Patrick Radden Keefe, 2021

Primera edició: setembre del 2021
Segona edició: setembre del 2021

© de la traducció: Ricard Gil, 2021
© de les imatges de coberta:
© de les columnes: PhotographerOlympus / Getty Images
© de la píndola: Irina Rogova / Adobe Stock
© del disseny de coberta: adaptació del disseny de l'edició americana (Doubleday / PRH), d'Oliver Munday
© de les imatges interiors:
© de la fotografia del «Llibre primer»: *New York Herald Tribune*, 13 de maig de 1950
© de la fotografia del «Llibre segon»: Peter Fischer
© de la fotografia del «Llibre tercer»: *The New York Times* / Redux
© de la fotografia dels «Annexos»: Dustin Pittman / Fairchild Archives
© de la fotografia de l'autor: Phil Montgomery
© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi SLU, 2021

Publicat per Edicions del Periscopi SLU
info@periscopi.cat | *Web*: www.periscopi.cat
Facebook: www.facebook.com/Periscopi | *Twitter*: twitter.com/Ed_Periscopi
Instagram: @edicions_del_periscopi

Impressió: Romanyà Valls

Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel, Andrea Rovira i Marta Rubirola
Correcció: Miquel Saumell Santauegènia i Òscar Lozano

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper offset cru de vuitanta grams i ha estat compaginat amb la tipografia Caslon Pro en cos 11,5.

Dipòsit legal: B 9769-2021
ISBN: 978-84-17339-77-7

Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

Amb el suport del Departament de Cultura

 **Generalitat de Catalunya**
Departament de Cultura

Sumari

Pròleg. L'arrel principal

Llibre primer. El patriarca

1. Un bon nom
2. El psiquiàtric
3. Med Man (un home i la medicina)
4. Penicil·lina per a la tristesa
5. La febre xinesa
6. El pop
7. El derbi de Dendur
8. Distanciament
9. Marques fantasmals
10. Desbaratar la inevitabilitat de la mort

Llibre segon. La dinastia

11. Apollo
12. Hereu natural
13. L'afer Sackler
14. El tic-tac del rellotge
15. El déu dels somnis
16. Bomba H
17. Vendre, vendre, vendre
18. Ann Hedonia
19. El Pablo Escobar del nou mil·lenni
20. Caps de turc

Llibre tercer. El llegat

21. Turks
22. Inalterable
23. Ambaixadors
24. És una veritat dura, oi?
25. El temple de l'avarícia
26. Bel·ligerància

27. Acusats

28. El fènix

29. Eliminant el nom

Epíleg

Annexos

Agraïments

Nota sobre les fonts

Notes

Per a la Beatrice i en Tristram

I per a tots els que han perdut algú a causa de la crisi

Tot sovint hem fet escarni de la superstició i la covardia dels barons medievals que pensaven que el fet de donar terres a l'Església esborraria el record dels seus saquejos i robatoris; però sembla que els capitalistes moderns tinguin exactament la mateixa idea; amb un afegit no gens accessori, i és que en el cas dels capitalistes el record d'aquests robatoris queda, en efecte, eliminat del tot.

G. K. CHESTERTON (1909)

Doctor, sisplau, recepti-me'n unes quantes més.

ROLLING STONES (1966)

Pròleg L'arrel principal

La seu del bufet d'advocats internacional Debevoise & Plimpton, a Nova York, ocupa deu plantes d'un edifici d'oficines negre molt elegant que s'alça enmig d'un bosc de gratacels al centre de Manhattan. Fundat l'any 1931 per una aristocràtica parella d'advocats procedents d'un venerable bufet de Wall Street, Debevoise es va acabar convertint també en un bufet venerable i va anar creixent, al llarg de les dècades següents, fins a arribar a ser un gegant global amb vuit-cents advocats, una llista de clients de primera categoria i uns ingressos anuals de gairebé mil milions de dòlars. A les oficines actuals del centre de la ciutat no hi ha cap rastre dels orígens sumptuosos del bufet. Al contrari, estan decorades amb l'estil banal de qualsevol oficina corporativa contemporània, amb passadissos encatifats, sales de reunions amb les parets de vidre i escriptoris per treballar a peu dret. En el segle XX, el poder es proclamava. En el XXI, la manera més segura d'identificar el poder és per la manca de pretensions.

Un matí fresc i radiant de la primavera del 2019, mentre els núvols es reflectien lliscant pel vidre negre de la façana, Mary Jo White va entrar a l'edifici, va pujar amb l'ascensor fins a les oficines de Debevoise i va ocupar el seu lloc en una sala de reunions que brunzia d'energia continguda. Als seus setanta-un anys, White personificava, fins i tot en el seu físic, la noció de poder com a manca de pretensions. Era una dona petita (amb prou feines superava el metre i mig d'alçada, duia els cabells castanys tallats molt curts i tenia els ulls apagats) i la seva manera de parlar era franca i gens pretensiosa. Com a advocada, en canvi, era imponent. Sovint feia broma dient que la seva especialitat eren els «grans embolics»: contractar-la no era barat, però si tenies un problema greu i a més tenies molts diners, era ella a qui havies de trucar.

En una etapa anterior de la seva carrera, White havia treballat gairebé una dècada com a fiscal dels Estats Units per al districte Sud de Nova York, i quan exercia aquest càrrec va processar els responsables dels atemptats a les Torres Bessones de l'any 1993. Després, Barack Obama la va nomenar presidenta de la Comissió de Borsa i Valors. Però entre període i període de treballar per al govern, sempre va tornar a Debevoise. Havia entrat al bufet com a jove empleada i va convertir-se en la segona dona que arribava a ser-ne sòcia. Representava els peixos grossos: Verizon, JP Morgan, General Electric, la NFL.

La sala de reunions era plena d'advocats, no només de Debevoise sinó també d'altres bufets. N'hi havia més de vint, amb quaderns de notes, ordinadors portàtils i carpetes d'anelles enormes plenes de pòstits amb anotacions. Hi havia un telèfon amb altaveu sobre la taula, i vint advocats més d'arreu del país estaven connectats a la trucada. Aquest petit exèrcit de juristes s'havia congregat amb motiu de la declaració d'una multimilionària esquiva, una clienta de Mary Jo White de feia molts anys que ara es trobava al centre d'una tempesta de litigis, la majoria dels quals al·legaven que l'acumulació d'aquests milers de milions de dòlars havia provocat la mort de centenars de milers de persones.

White havia comentat en certa ocasió que quan treballava de fiscal la seva feina era senzilla: «Fes el que és correcte. Estàs perseguint els dolents. Cada dia fas coses que són bones per a la societat». Ara, en canvi, la situació era més complicada. Els advocats corporatius de gamma alta com White són professionals qualificats que gaudeixen d'una certa respectabilitat social, però no deixen de fer una feina que està controlada pel client. Es tracta d'una dinàmica generalitzada per a molts advocats que tenen una hipoteca i matrícules universitàries per pagar. Passes la primera meitat de la carrera perseguint els dolents i la segona representant-los.

L'advocat que aquell matí conduiria l'interrogatori era un home d'una seixantena llarga d'anys anomenat Paul Hanly. No s'assemblava gens a la resta d'advocats presents. Hanly estava especialitzat en demandes col·lectives. Li agradava dur vestits a mida de colors llampants i camises de sastre amb el coll rígid i de color diferent. Duia els cabells grisos pentinats cap enrere i tenia una mirada penetrant accentuada per unes ulleres de carei. Si White era una mestra de la discreció, Hanly era tot el contrari: semblava un advocat sortit d'una historieta de *Dick Tracy*. Però posseïa un gen

competitiu que igualava el de White i mostrava un menyspreu visceral envers el vernís de decòrum amb què les persones com White recobrien aquesta mena d'afers. No ens enganyem, pensava Hanly. Des del seu punt de vista, els clients de White eren tots uns «malparits arrogants».

La multimilionària que havia de declarar aquell matí era una dona de poc més de setanta anys, doctora en medicina tot i que no havia arribat a exercir mai. Tenia els cabells rossos i la cara grossa, el front ample i els ulls separats. Es mostrava esquerra. Els seus advocats havien fet tot el possible per evitar que hagués de declarar i era evident que ella no volia ser allà. Transmetia la impaciència distreta, va pensar un dels advocats presents a la reunió, d'una persona que mai ha fet cua per pujar a un avió.

—Vostè és Kathe Sackler? —va preguntar Hanly.

—Sí —va respondre ella.

La Kathe pertanyia a la família Sackler, una dinastia prominent de filantrops de Nova York. Pocs anys enrere, la revista *Forbes* havia inclòs els Sackler entre les vint famílies més riques dels Estats Units, amb una fortuna valorada en uns catorze mil milions de dòlars, «superant famílies llegendàries com els Busch, els Mellon i els Rockefeller». El cognom Sackler adornava museus d'art, universitats i centres mèdics d'arreu del món. Des d'aquella mateixa sala de reunions, la Kathe podria haver caminat vint carrers cap al sud fins a l'Institut Sackler de Ciències Biomèdiques Superiors de la Facultat de Medicina de la Universitat de Nova York, o bé deu carrers cap a la part alta fins al Centre Sackler de Recerca en Biomedicina i Nutrició de la Universitat Rockefeller, i després una mica més al nord fins al Centre Sackler per a l'Educació Artística del Museu Guggenheim i, anant per la Cinquena Avinguda, fins a l'Ala Sackler del Museu Metropolità d'Art.

En les sis dècades anteriors, la família de Kathe Sackler havia deixat la seva empremta a la ciutat de Nova York, tal com ho havien fet abans els Vanderbilt o els Carnegie. Però ara els Sackler eren més rics que totes aquelles nissagues que havien acumulat grans fortunes a l'edat daurada, el període comprès entre la Guerra Civil americana i la Primera Guerra Mundial. A més, les seves donacions s'escampaven molt més enllà de la ciutat de Nova York: al Museu Sackler de Harvard i a l'Escola Sackler de Ciències Biomèdiques Superiors de la Universitat Tufts, a la Biblioteca Sackler d'Oxford i a l'Ala Sackler del Louvre, a la Facultat de Medicina

Sackler de Tel-Aviv i al Museu Sackler d'Art i Arqueologia de Pequín. «Des de petita», va explicar la Kathe a Paul Hanly, «he vist que els meus pares tenien fundacions». Contribuïen, li va dir, a «causes socials».

Els Sackler havien fet donacions per valor de centenars de milions de dòlars i durant dècades el cognom Sackler va quedar associat, entre l'opinió pública, amb la filantropia. Un director de museu va comparar la família amb els Mèdici, el clan nobiliari de la Florència del segle XV que, amb el seu patrocini, va ajudar a fer possible el Renaixement. Però si els Mèdici havien fet la seva fortuna amb la banca, els orígens concrets de la riquesa dels Sackler van estar, durant molt de temps, envoltats de misteri. Els membres de la família prestaven el nom a institucions artístiques i educatives d'una manera gairebé obsessiva. Es podia trobar gravat en marbre, estampat en plaques de bronze, fins i tot inscrit en els vitralls. Hi havia càtedres Sackler, beques Sackler, cicles de conferències Sackler i premis Sackler. I tanmateix, per a un espectador qualsevol, no era fàcil vincular el nom de la família amb cap mena de negoci que pogués haver generat tanta riquesa. Quan els seus coneguts coincidien amb membres de la família en algun sopar de gala o en un acte benèfic als Hamptons, navegant en un iot pel mar Carib o esquiant als Alps suïssos, murmuraven, es preguntaven d'on devien haver tret els diners. I el que ho feia tot més estrany era que els Sackler no havien acumulat la seva fortuna en l'època dels magnats lladres, a finals del segle XIX, en què alguns homes de negocis sense escrúpols s'havien enriquit de manera extraordinària, sinó en dècades més recents.

—Vostè es va graduar a la Universitat de Nova York com a estudiant de grau el 1980 —va dir Hanly—. És cert?

—Correcte —va respondre Kathe Sackler.

—I es va treure el títol de medicina per la Universitat de Nova York el 1984?

—Sí.

I era cert, va preguntar Hanly, que després de dos anys d'especialització en cirurgia, havia entrat a treballar a Purdue Frederick?

Purdue Frederick era una companyia farmacèutica, més endavant coneguda com a Purdue Pharma. Radicada a Connecticut, aquesta empresa era la font de la major part de la fortuna dels Sackler. Per molt que els Sackler estiguessin acostumats a insistir, mitjançant elaborats contractes de

«drets de denominació comercial», que qualsevol galeria d'art o centre d'investigació que rebés la seva generositat havia d'exhibir de manera prominent el cognom de la família, el «negoci» de la família, en canvi, no es deia com els Sackler. De fet, podies rastrejar el lloc web de Purdue Pharma i no hi hauries trobat la més mínima menció als Sackler. Però Purdue era una empresa de propietat privada que pertanyia en exclusiva a Kathe Sackler i a altres membres de la seva família. El 1996, Purdue havia llançat al mercat un medicament pioner, un analgèsic opioide de gran potència anomenat OxyContin, que es va anunciar com un mitjà revolucionari per tractar el dolor crònic. Aquest fàrmac es va convertir en un dels productes supervendes de més èxit de la història farmacèutica, generant uns ingressos aproximats de trenta-cinc mil milions de dòlars.

Però també va provocar una allau d'addiccions i de consum abusiu. Mentre Kathe Sackler declarava, els Estats Units eren víctimes d'una veritable epidèmia d'opioides en què ciutadans de tots els racons del país s'havien fet addictes a aquests fàrmacs tan potents. Moltes persones que havien començat abusant de l'OxyContin van acabar passant-se a drogues de carrer com l'heroïna o el fentanil. Les xifres eren esfereïdores. Segons els Centres per al Control i Prevenció de Malalties, en els vint-i-cinc anys següents a la introducció de l'OxyContin, uns quatre-cents cinquanta mil americans havien mort de sobredosis relacionades amb els opioides. Aquestes sobredosis representaven la primera causa de mort accidental als Estats Units i superaven les víctimes per accident de trànsit; superaven, fins i tot, la mesura de referència per antonomàsia dels Estats Units: el nombre de persones ferides per arma de foc. De fet, havien perdut la vida més ciutadans nord-americans a causa de les sobredosis d'opioides que els que havien mort en totes les guerres en què el país havia participat d'ençà de la Segona Guerra Mundial.

Segons comentava ella mateixa, un dels aspectes del dret que agradaven més a Mary Jo White era la manera en què t'obliga a «destil·lar les coses fins a l'essència». L'epidèmia d'opioides era una crisi de salut pública molt i molt complexa. I el que Paul Hanly estava fent durant l'interrogatori de Kathe Sackler era intentar destil·lar aquesta tragèdia humana de proporcions

èpiques fins a les seves causes principals. Abans de la introducció de l'OxyContin, als Estats Units no hi havia cap crisi d'opioides. Després de la introducció de l'OxyContin, sí. Els Sackler i la seva companyia eren ara acusats en més de dues mil cinc-cents demandes interposades per municipis, estats, comtats, comunitats de nadius americans, hospitals, districtes escolars i una legió d'altres litigants. S'enfrontaven a una campanya descomunal de litigació civil amb la qual advocats públics i privats provaven de fer responsables les companyies farmacèutiques per haver introduït en el mercat uns fàrmacs tan potents i haver enganyat el públic a l'hora d'especificar-ne les propietats addictives. Abans d'això, una sola vegada havia passat alguna cosa semblant, quan les companyies tabaqueres van haver de respondre a la decisió de minimitzar de manera conscient els riscos que els cigarrets comportaven per a la salut. Els executius d'aquestes companyies van haver de comparèixer al Congrés i el 1998 la indústria va acabar accedint a un acord històric de dos-cents sis mil milions de dòlars.

La tasca de White consistia a evitar que els Sackler i Purdue haguessin d'arribar a un acord d'aquesta mena. El fiscal general de Nova York, que havia demandat Purdue i havia acusat la Kathe i set altres membres de la família Sackler, va argumentar en una querella legal que l'OxyContin era «l'arrel principal de l'epidèmia d'opioides». Aquell fàrmac era el precursor, l'analgèsic que havia canviat la manera en què els metges nord-americans receptaven la medicació contra el dolor, amb conseqüències devastadores. La fiscal general de Massachusetts, que també havia demandat els Sackler, assegurava que «una sola família va prendre les decisions que han causat la major part de l'epidèmia d'opioides».

White pensava diferent. Tots els que al·legaven contra els Sackler estaven distorsionant els fets per tal de presentar els seus clients com a caps de turc, argumentava. Quin delicte havien comès? L'únic que havien fet era vendre un medicament que era del tot legal, un producte que havia rebut l'aprovació de l'Administració d'Aliments i Fàrmacs. Tota aquesta farsa era un «joc de culpes» per litigar, defensava White, que insistia que l'epidèmia d'opioides «no és una crisi creada pels meus clients ni per Purdue».

En la declaració d'aquell dia, però, no va dir res de tot això. Després de presentar-se («Mary Jo White, Debevoise & Plimpton, en representació de la Dra. Sackler»), es va limitar a seure i escoltar, deixant que els seus col·legues saltessin a interrompre Hanly amb les seves objeccions. La seva

funció no era fer soroll sinó servir com a arma ben guardada a la funda, silenciosa però visible, i fer costat a la Kathe. I sens dubte, White i el seu equip havien preparat bé la seva clienta. Per molt que White opinés que el dret consistia a arribar a «l'essència» de les coses, quan el teu client és en el punt de mira i se sotmet a un interrogatori, l'objectiu és precisament evitar l'essència.

—Doctora Sackler, Purdue té alguna responsabilitat en la crisi dels opioides? —va preguntar Hanly.

—Protesto! —va interrompre un dels advocats.

—Protesto! —s'hi va afegir un altre.

—No crec que Purdue hi tingui cap responsabilitat legal —va respondre la Kathe.

—Això no és el que he preguntat —va remarcar Hanly.— El que vull saber és «si la conducta de Purdue va ser una de les causes de l'epidèmia d'opioïdes».

—Protesto!

—Crec que es tracta d'un conjunt de factors molt complex, d'una confluència de diferents circumstàncies i qüestions socials, problemes, temes mèdics i buits legals en diferents estats d'arreu del país —va respondre ella—. Vull dir que tot plegat és molt i molt complex.

Però aleshores Kathe Sackler va fer una cosa sorprenent. Un podria suposar, tenint en compte l'herència fosca de l'OxyContin, que ella mateixa es distanciaria del fàrmac en qüestió. En canvi, al llarg de l'interrogatori de Hanly, es va negar a acceptar la premissa mateixa de la indagació. Els Sackler no tenien cap motiu per avergonyir-se ni disculpar-se, perquè, segons va afirmar, l'OxyContin no tenia res de dolent. «És un medicament molt bo, i és un medicament molt eficaç i segur», va dir. Era previsible que una alta executiva d'una companyia que declara en una demanda multimilionària prengué alguna mesura defensiva. Però això era diferent. Aquí hi havia un punt d'orgull. La veritat, va continuar, és que ella mateixa mereixia un reconeixement per haver tingut «la idea» de l'OxyContin. Mentre els seus acusadors suggerien que l'OxyContin era l'arrel principal d'una de les crisis de salut pública més mortíferes de la història moderna, Kathe Sackler es presentava a si mateixa, tota orgullosa, com l'arrel principal de l'OxyContin.

—Reconeix que centenars de milers de nord-americans han acabat sent addictes a l'OxyContin? —va preguntar Hanly.

—Protesto! —van cridar un parell d'advocats. La Kathe va vacil·lar.

—És una pregunta ben simple —va dir Hanly—. Sí o no?

—Desconec la resposta —va dir ella.

En un moment de l'interrogatori, Hanly va preguntar per un edifici en concret del carrer Seixanta-dos Est, a pocs carrers de la sala on se celebrava la reunió. En realitat són dos edificis, el va corregir la Kathe. Des de fora, semblen dues adreces diferents, però per dins «estan connectades», va explicar. «Funcionen com una de sola.» Eren dues boniques cases senyoriales de pedra calcària, en un veïnat exclusiu al costat de Central Park, la mena d'edificis intemporals de Nova York que exciten els agents immobiliaris i evoquen les il·lusions d'una època anterior. «Aquí és on hi ha...», de sobte va fer una pausa, «és on hi havia, al principi, els despatxos del meu pare i del meu oncle».

Al principi, hi havia hagut tres germans Sackler, va seguir explicant. L'Arthur, en Mortimer i en Raymond. En Mortimer era el pare de la Kathe. Tots tres eren metges, però els germans Sackler també eren «emprenedors», va continuar. L'epopeia de la seva vida i la dinastia que van fundar eren també la història d'un segle de capitalisme nord-americà. Els tres germans havien comprat Purdue Frederick als anys cinquanta. «Al principi, la companyia era molt més petita», va dir la Kathe. «Era només un petit negoci familiar.»

LLIBRE PRIMER EL PATRIARCA



1

Un bon nom

Arthur Sackler va néixer a Brooklyn l'estiu del 1913, en una època en què Brooklyn estava en plena expansió, amb l'arribada d'onades d'immigrants del Vell Món, cada dia cares noves i la música desconeguda de noves llengües a cada cantonada, edificis nous que s'alçaven a dreta i esquerra per allotjar i donar feina als nouvinguts, i per tot arreu aquella sensació vertiginosa i unificadora de viure un moment únic. Com a primogènit d'una família d'immigrants, l'Arthur va compartir els somnis i les ambicions d'aquella generació de nous americans, en va copsar l'energia i l'anhel, que el van fer vibrar gairebé des del bressol. El van batejar com a Abraham però aviat es va desfer d'un nom tan antiquat i va passar a dir-se Arthur, que sonava molt més directe i americà. Hi ha una foto de l'Arthur de petit, feta el 1915 o el 1916, on surt assegut sobre la gespa mentre la seva mare, Sophie, es reclina darrere seu com una lleona. La Sophie, de cabells i ulls foscos, té un aspecte formidable. L'Arthur mira directe a la càmera, un querubí amb pantalons curts, les orelles sortides, la mirada intensa i extraordinàriament seriosa, com si ja fos conscient de tot el que li espera.

Sophie Greenberg havia emigrat des de Polònia pocs anys abans. Encara era una adolescent quan va arribar a Brooklyn l'any 1906 i va conèixer un home respectable i gairebé vint anys més gran que ella anomenat Isaac Sackler. L'Isaac també era immigrant, de Galítzia, una zona que aleshores encara pertanyia a l'Imperi austríac, i havia arribat a Nova York amb els seus pares i germans, en vaixell, el 1904. L'Isaac era un home orgullós. Descendia d'un llinatge de rabins que havien hagut de fugir d'Espanya cap a l'Europa central en l'època de la Inquisició i ara es disposava a construir, amb la seva

jove esposa, una nova llar a Nova York. L'Isaac es va introduir en el món dels negocis amb el seu germà i va obrir una petita botiga de queviures al número 83 de Montrose Avenue, al barri de Williamsburg. La van batejar amb el nom de Sackler Bros. La família vivia en un apartament al mateix edifici. Tres anys després de néixer l'Arthur, l'Isaac i la Sophie van tenir el segon fill, en Mortimer, i quatre anys després, el tercer, en Raymond. L'Arthur s'estimava molt els seus germans i els protegia de manera ferotge. Durant un temps, de petits, tots tres germans van compartir llit.

Com que el negoci de queviures va funcionar prou bé, la família es va traslladar, poc després, a Flatbush, un barri bulliciós que batejava com si fos el cor del districte i que es considerava de classe mitjana, fins i tot de classe mitjana alta, comparat amb els racons més recòndits del Brooklyn immigrant, com Brownsville i Canarsie. Ja en aquella època, a Nova York el lloc de residència era el principal punt de referència social, i la nova adreça demostrava que Isaac Sackler se n'estava sortint, en el Nou Món, i que havia assolit un cert grau d'estabilitat. Viure a Flatbush, amb aquells carrers arbrats i els apartaments sòlids i espaiosos, significava haver pujat un esglaó. Un dels coetanis de l'Arthur va arribar a comentar que per als jueus de Brooklyn d'aquella època, els jueus residents a Flatbush eren «gairebé gentils». Amb els guanys del negoci de queviures, l'Isaac va invertir en immobles, comprant blocs de pisos i llogant-ne els apartaments. Però l'Isaac i la Sophie tenien somnis per a l'Arthur i els seus germans, uns somnis que anaven més enllà de Flatbush, fins i tot més enllà de Brooklyn. Sentien que estaven destinats a fer grans coses. Volien que els germans Sackler deixessin la seva empremta en el món.

Si amb el temps sembla que l'Arthur hagués viscut més vides de les que cap altra persona hauria estat capaç d'encabir en una de sola, un dels motius és que s'hi va posar molt aviat. Va començar a treballar quan encara era un nen, ajudant el seu pare a la botiga de queviures. Des de ben petit, va donar mostres d'un conjunt de qualitats que més endavant propulsarien i modelarien la seva vida: un vigor poc freqüent, una rara intel·ligència, una ambició inesgotable. La Sophie era llesta, però no tenia estudis. Amb disset anys havia entrat a treballar en una fàbrica tèxtil i mai va aprendre a escriure

bé en anglès. Tot i que a casa l'Isaac i la Sophie parlaven en ídix, sempre van animar els seus fills a integrar-se. Seguien els costums kosher, però rares vegades anaven a la sinagoga. Els pares de la Sophie també vivien amb la família, i hi havia la sensació, molt comuna en qualsevol enclavament d'immigrants, que totes les esperances i aspiracions acumulades de les generacions anteriors prendrien forma al final en aquells tres infants que ja eren nascuts als Estats Units. L'Arthur, sobretot, notava el pes d'aquestes expectatives: ell era el pioner, el primer fill americà de naixement, i tots hi van dipositar els somnis que tenien.

El vehicle per assolir aquests somnis havia de ser l'educació. Un dia de la tardor del 1925, Artie Sackler (es feia dir Artie) va arribar a l'Institut Erasmus Hall de Flatbush Avenue. Era el més petit de la classe, perquè tot i que acabava de fer dotze anys, s'havia examinat gràcies a un programa intensiu especial per a alumnes brillants. Tot i que l'Artie no s'acovardia amb facilitat, Erasmus era una institució que intimidava. Construïda pels holandesos en el segle XVIII, l'estructura original de l'escola era una edificació de fusta de dues plantes. En els primers anys del segle XX, l'escola es va anar ampliant al voltant de l'antic casalot, fins a arribar a incloure un pati interior quadrangular inspirat en la Universitat d'Oxford, amb edificis neogòtics que semblaven castells recoberts d'heura i adornats amb gàrgoles. Aquesta ampliació estava pensada per donar servei al gran increment d'infants immigrants a Brooklyn. Els professors i els alumnes d'Erasmus es veien a ells mateixos com l'avantguarda de l'experiment americà i es prenia de manera molt seriosa el concepte de l'ascens social i la integració, i això va donar com a resultat una educació pública de primer nivell. L'escola tenia laboratoris de ciències i s'hi ensenyava llatí i grec. Alguns professors tenien doctorats.

Però, a banda d'això, l'Institut Erasmus era un lloc enorme. Amb vuit mil alumnes, era un dels instituts més grans del país i la majoria dels estudiants eren com Arthur Sackler, hereus delerosos dels immigrants recents, fills dels «feliços anys vint», amb els ulls brillants i els cabells ben clenxinats. Omplien els passadissos, els nois amb americana i corbata vermella, les noies amb vestits i cintes vermelles al cap. Quan es trobaven sota el gran arc de l'entrada a l'hora de dinar, l'escena recordava, en paraules d'un dels companys de classe de l'Arthur, una «festa de Hollywood».

A l'Arthur li encantava, tot allò. A classe d'història, va aprendre a admirar i a emmirallar-se en els pares fundadors dels Estats Units, i en especial en Thomas Jefferson. Com li passava a Jefferson, els interessos de l'Artie eren eclèctics (l'art, la ciència, la literatura, la història, els esports, els negocis; ho volia tot), i Erasmus posava un èmfasi especial en les activitats extraacadèmiques. Hi havia gairebé un centenar de clubs, pràcticament un club per a cada cosa. Els vespres d'hivern, quan s'acabava la jornada escolar i ja s'havia fet de nit, tot l'edifici s'il·luminava amb les finestres resplendint al voltant del pati interior, i quan entraves als passadissos senties el renou de les reunions d'un o altre club. «Senyor president! Tot en ordre!»

Més endavant, en recordar aquests anys d'aprenentatge a Erasmus, l'Arthur parlaria del «gran somni». Erasmus era un gran temple de pedra en honor a la meritocràcia nord-americana i l'Arthur sentia que les úniques limitacions pràctiques que podia esperar de la vida serien les que ell mateix volgués posar-se. Quan parlaven de l'escola la Sophie l'esperonava: «Has fet alguna bona pregunta, avui?». L'Arthur havia crescut i s'havia convertit en un noi malgirbat i ample d'espatlles, amb la cara quadrada, els cabells rossos i uns ulls blaus i miops. Tenia una resistència tremenda, i sort d'això. A banda dels estudis, va col·laborar al diari estudiantil com a redactor i va trobar una vacant al departament editorial del centre venent anuncis per a publicacions escolars. Per cobrar, en comptes d'arribar a un acord convencional, l'Arthur va proposar rebre una petita comissió per cada anunci que vengués. La direcció va accedir-hi i al cap de poc l'Arthur va començar a guanyar diners.

Va ser un lliçó que va aprendre ben aviat i que modelaria la seva vida posterior d'una manera molt significativa: Arthur Sackler gaudia apostant per ell mateix i era capaç de concebre tota mena d'estratègies amb què la seva energia formidable pogués ser recompensada. I tampoc s'acontentava amb una sola feina. Va muntar un negoci per ocupar-se de les fotografies per a l'anuari escolar. Quan va vendre un espai publicitari a les Drake Business Schools, una cadena especialitzada en estudis administratius superiors, va proposar a la companyia que el nomenessin a ell (un alumne d'institut) director de publicitat. I va ser així com va anar.

El seu afany inescotable i la seva creativitat incansable eren tan grans que semblava que sempre estigués bullint amb idees noves i innovacions. L'Institut Erasmus imprimia programes i altres documents curriculars

monòtons per als seus vuit mil alumnes. Per què no venien publicitat per col·locar al revers? Per què no feien que les escoles Drake paguessin uns regles adornats amb el nom de l'empresa, i els regalaven als alumnes d'Erasmus? Quan l'Arthur va fer quinze anys, ja guanyava prou diners amb totes aquestes activitats per ajudar a mantenir la família. Acumulava noves feines més ràpid del que podia treballar, de manera que va començar a passar-ne algunes al seu germà Morty. Al principi, l'Arthur va decidir que en Ray, com a germà més petit, no havia de treballar. «Deixeu que el nano s'ho passi bé», acostumava a dir. Però amb el temps, en Ray també va començar a agafar feines. L'Arthur va aconseguir que els seus germans venguessin publicitat per al *Dutchman*, la revista d'estudiants d'Erasmus. I ells van convèncer la marca de tabac Chesterfield perquè posessin uns anuncis destinats als seus companys. Això va generar una bona comissió.

Malgrat que estigués orientat sobretot cap al futur, l'Institut Erasmus també conservava una forta vinculació amb el passat. Alguns dels pares fundadors dels Estats Units que tant reverenciava Artie Sackler havien ajudat l'escola en temps passats: Alexander Hamilton, Aaron Burr i John Jay havien contribuït amb donacions a l'institut. L'escola devia el seu nom a Erasme de Rotterdam, savi holandès del segle XV, i els vitralls de la biblioteca commemoraven escenes de la seva vida. El vitrall s'havia completat pocs anys abans de l'arribada de l'Arthur i l'havien dedicat al «gran home el nom del qual hem dut durant cent vint-i-quatre anys». Dia rere dia, l'Arthur i els seus companys s'amaraven de la idea que ells també arribarien, amb el temps, a ocupar un lloc en el llarg llinatge de grans americans, una línia contínua que es remuntava a la fundació del país. No importava que visquessin en habitacions estretes, que duguessin sempre el mateix vestit esparracat o que els seus pares parlessin una llengua diferent. El país els corresponia a ells, i al llarg d'una vida es podia assolir la veritable grandesa. Passaven els dies envoltats de l'empremta d'aquells grans homes que havien viscut abans que ells, imatges i noms, llegats gravats a la pedra.

Al centre mateix del pati interior s'erigia encara el vell casolot holandès desballestat, relíquia d'un temps en què aquesta part de Brooklyn havia estat ocupada per camps de cultiu. A l'hivern, quan bufava el vent, les bigues de fusta del vell edifici cruixien i els companys de classe de l'Arthur feien

broma dient que es tractava del fantasma de Virgili, que rondinava en sentir els seus bells versos llatins recitats amb accent de Brooklyn.

La productivitat hiperactiva de l'Arthur en aquells anys podria haver estat deguda, en bona part, a l'ansietat: mentre ell estudiava a Erasmus, la fortuna del seu pare va començar a minvar. Algunes inversions immobiliàries van anar de mal borràs i els Sackler es van veure obligats a traslladar-se a un allotjament més barat. L'Isaac va comprar una sabateria a Grand Street, però tampoc va funcionar i la va acabar tancant. Com que s'havia venut la botiga de queviures per finançar les inversions immobiliàries, l'Isaac va haver d'acceptar una feina mal remunerada com a caixer en una altra botiga, només per poder pagar les factures.

L'Arthur recordaria més tard que durant aquells anys sovint va passar fred, però mai va passar gana. Erasmus disposava d'una oficina de col·locació que ajudava els alumnes a trobar feina fora de l'escola, i l'Arthur va començar a assumir feines extres per ajudar la família. N'hi van donar una de repartidor de diaris. Va repartir flors. No tenia temps per sortir amb noies ni per anar a festes o als campaments d'estiu. Treballava. Sempre es va enorgullir de no haver fet mai vacances fins que va tenir vint-i-cinc anys.

Tot i així, en moments aïllats, l'Arthur albirava un altre món, una vida més enllà de la seva existència a Brooklyn, una vida diferent que semblava a l'abast de la mà. De tant en tant, feia una pausa en el seu horari frenètic i pujava trotant els esglaons de pedra del Museu de Brooklyn, travessava el bosquet de columnes jòniques i entrava a les enormes estances, on es meravellava davant de les obres d'art que s'hi exhibien. Altres vegades, les seves tasques de repartidor el duïen a Manhattan, a la part alta de la ciutat, als palaus daurats de Park Avenue. Per Nadal, repartia rams de flors enormes i, mentre caminava per les grans avingudes, espiava l'interior dels apartaments per les finestres il·luminades i veia pampalluguejar els llums decoratius. Li encantava la sensació, quan entrava en un gran edifici amb conserge, de deixar enrere la vorera freda i embolcallar-se en l'escalfor vellutada del vestíbul.

La Gran Depressió de 1929 va ser un cop dur per a Isaac Sackler, i la seva situació es va agreujar. Tots els seus diners havien quedat